

9. El negativisme a l'Aragó envers la llengua catalana que s'hi parla

ARTUR QUINTANA I FONT
Secció Filològica

No informaré de l'ús social de la llengua catalana a l'Aragó —confio que d'altres ho faran—, sinó del negativisme envers la llengua catalana que hi observo, tant en el text de l'Estatut d'autonomia aragonès com en òrgans de govern, en les associacions d'estudi i foment de la llengua aragonesa i en gran part de la ciutadania. Totes aqueixes instàncies neguen, d'una manera o d'una altra, que a l'Aragó parlem català. Són ben conegudes les paraules de la diputada María Herrero a les Corts d'Aragó de 17 de desembre de 2009 quan s'hi votava la primera Llei de llengües: «En Aragón nunca se ha hablado catalán, ni se habla, ni se hablará».

L'actual Constitució espanyola declara a l'article 3.2. que *Les altres llengües espanyoles seran també oficials*, on el *també* hi figura perquè a l'article 3.1. anterior s'hi llegeix que el castellà és llengua oficial, com així ho era en el moment de proclamar la Constitució, mentre que les *altres* ho seran d'aleshores endavant. L'Estatut d'autonomia de l'Aragó no recull la prescripció constitucional de declarar-hi l'oficialitat del català —ni tampoc de l'aragonès— i en nega així l'existència. Parla només de modalitats —que no precisa de quina llengua. Ras i curt: l'Estatut incompleix la Constitució.

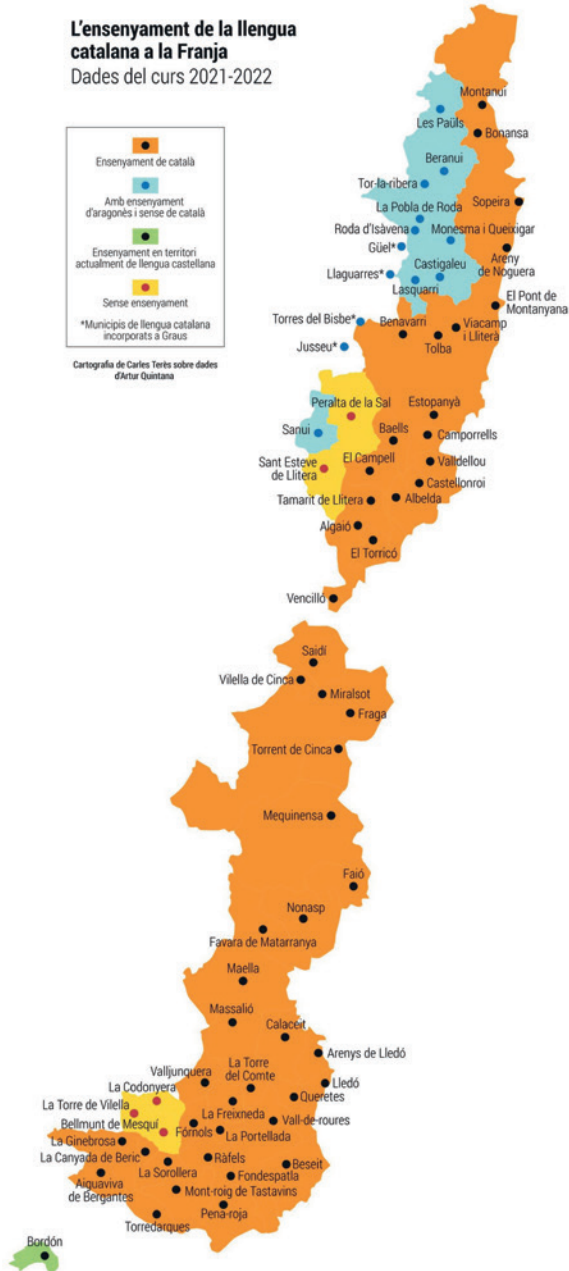
El 2009 en la primera Llei de llengües de l'Aragó es va declarar que l'aragonès i el català «són llengües pròpies, originals i històriques». I és així com per primera vegada, en un text oficial rellevant, però sense rang estatutari, es deixava de banda el negativisme cap a la llengua catalana. Va durar ben poc: amb el canvi de legislatura de 2011 va deixar de tenir cap efecte la Llei de llengües, i el 2013, amb la segona Llei de llengües de l'Aragó, fou derogada. El català va ser sotmès al negativisme d'anomenar-lo llengua aragonesa pròpia de l'àrea oriental d'Aragó, més coneguda per la sigla LAPAO. Aquest negativisme exacerbada envers la llengua catalana va durar fins a la legislatura de 2016. Els nous partits de Govern

presentaren un recurs d'inconstitucionalitat al Tribunal Constitucional i aquest va dictar una resolució on deia que no era en contra de la Constitució anomenar LAPAO —ni tampoc LAPAPYP l'aragonès—, però que el nou Govern podria retornar els noms d'aragonès i català a aquestes llengües sense haver de fer una nova Llei de llengües, com així va fer. De moment el negativisme envers el català per part de les instàncies actualment governamentals ha deixat de ser obertament militant.

On es reflecteix també el negativisme enfront de la llengua catalana per part tant d'òrgans de govern com d'associacions de foment de la llengua aragonesa és especialment en l'ensenyament. Des de l'any 1984 hi ha a l'Aragó ensenyament optatiu de català d'una hora i mitja a tres setmanals, que el curs 1984-1985 era present a 12 escoles i el curs 2021-2022 a 37, amb 4.150 alumnes. A cinc escoles —Peralta de Calassanç, Sant Esteve de Llitera, la Codonyera, Bellmunt de Mesquí i la Torre de Vilella— no hi ha oferta optativa d'ensenyament de català i a 4 —les Paüls d'Isàvena, la Pobla de Roda, Lasquarri i Sanui— en comptes d'oferir ensenyament optatiu de català, com correspondria, ofereixen des de 1997 ensenyament optatiu d'aragonès. Unes quantes viles ribagorçanes de llengua catalana que actualment han estat annexionades a Graus —Güel, Jusseu i Torres del Bisbe— tampoc no tenen ensenyament optatiu de català, però sí d'aragonès. En tots aquests casos l'oferta optativa d'aquesta darrera llengua es fa perquè tant des de les instàncies educatives —Conselleria, Direcció General de Política Lingüística, Inspecció—, com també de les associacions de difusió de l'aragonès es fomenta, poc o molt obertament, que la llengua que s'hi parla no és el català, sinó l'aragonès. Per a aquest negativisme les citades institucions es fonamenten en la llista de municipis de llengua aragonesa i catalana del Dictamen sobre política lingüística de 1997, que recull també la Llei de llengües de 2009, on s'estableix una zona de transició de l'aragonès cap al català i a la inversa. Tots els municipis de transició del català a l'aragonès els consideren des de fa prou temps —potser no *de iure*, però sí *de facto*— com de predomini de l'aragonès, i efectivament les diferències entre les zones dites de transició són menys intenses entre català i aragonès, però per la mateixa raó es pot dir que totes les zones de transició de l'aragonès al català o sia: els parlars de la Vall de l'Èssera (Benasc, Graus etc.) són de predomini del català car les diferències entre aragonès i català hi són menys intenses. Activistes en la defensa de la llengua catalana a l'Aragó han denunciat aquests fets als mitjans i a les administracions ja des del segle passat —debades.

Sobre el negativisme de gran part de la ciutadania aragonesa envers la llengua catalana és un testimoni ben eloqüent una enquesta del diari *El Mundo* de 2 de juny de 2010 en què, amb motiu de l'aleshores recentment promulgada primera Llei de llengües de l'Aragó, es preguntava per l'adhesió o rebuig a l'oficialitat de l'aragonès i del català: a favor de l'aragonès s'hi pronuncià el 63 %, en

FIGURA 1. Artur Quintana. L'ensenyament de l'aragonès i del català (www.compromisoycultura.net, març 2023)

contra el 28,4 %, no sap/no contesta el 5,6 %, i per al català: a favor el 27,4 %, en contra el 67,7 %, no sap/no contesta el 4,9 %.

Per si no n'hi havia prou amb aquests esponerosos negacionismes sobre la presència del català a l'Aragó observo que José Antonio Saura Rami, romanista de la Universitat de Saragossa, i els seus deixebles, propaguen la difusió d'una nova llengua romànica: el ribagorçà, que de moment comprèn la part administrativament aragonesa de la comarca de la Ribagorça, amb el propòsit d'estendre's cap a llevant, si més no. Saura entén que aqueixa llengua ribagorçana es va formar a partir del protoromànic del territori i de les influències llenguadocianes que hi van entrar a través dels ports pirinencs en l'època de la conquesta franca. L'investigador difon aquesta llengua ribagorçana a través de la revista *De Lingva Aragonensi*, amb deu volums apareguts des de 2005, revista amb un consell científic en què consten romanistes com Emili Casanovas, Germà Colón, José Enrique Gargallo, Xavier Lamuela, Ramon Sistac o Jordi Suïls, entre bastants d'altres. *Vox Romanica* ha acollit al seu volum 78 de 2019, pàgines 205-223, l'article de Saura «Lengua ribagorzana y lengua occitana. Una relación de hondo calado».

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- LATAS ALEGRE, Óscar; QUINTANA I FONT, Artur. *L'enquesta de Jean Joseph Sarroïhandy a Roda d'Isàvena de l'any 1905* (en premsa).
- QUINTANA I FONT, Artur (2018). *La Vall de Balat. Memòria de l'Aragó 1948-2017*. Saragossa: Rolde de Estudios Aragoneses.
- QUINTANA I FONT, Artur (2019). «Llei d'ús, protecció i promoció de les llengües d'Aragó». *Beceroles*, núm. 4, p. 78-87.
- QUINTANA I FONT, Artur (2022). «L'Estatut i les nostres llengües pròpies i històriques: l'aragonès i el català a l'Aragó». A: *40 años de Estatuto de Autonomía de Aragón*. Terol: Instituto de Estudios Turolenses (en premsa).